

Inga Bite: 'Quo vadis' jaunais pašvaldību likums?

Klausies Delfi

Foto: LETA

2022. gada 20. oktobrī pēc ilgstoša un rūpīga darba [Saeima](#) atkārtoti galīgajā lasījumā pieņēma jauno Pašvaldību likumu. Apspriests, labots, diskutēts un kritizēts, pēc sākotnējā Saeimas atbalsta vēl ar Valsts prezidenta tinti labots – jaunais likums no 2023. gada 1. janvāra aizstās teju 30 gadus kalpojušo likumu "Par pašvaldībām" (spēkā no 1994. gada).

Kā garš kāpiens kalnā – tā varētu raksturot likumprojekta ceļu no ierosināšanas, kas tika pamatota ar nepieciešamību pēc laikmetīgas pārvaldības, līdz apstiprināšanai, ko līdz pat pēdējai Saeimas sēdei pavadīja diskusijas un debates.

Kādas tad ir būtiskākās izmaiņas?

Svarīga Pašvaldību likuma daļa atšķirībā no līdzšinējā likuma ir sabiedrības līdzdalības iespēju paplašināšana vietējai kopienai. Konsultācijas, iesaiste un līdzatbildība ir demokrātijas nepieciešamība. Attīstītās demokrātijās patiešām ilgtspējīga attīstība tiek pamatota aktīvā dialogā ar sabiedrību un lēmumi tiek pieņemti, apspriežoties ar vietējo kopienu un ņemot vērā tās viedokli.

Likums paredz, ka pašvaldībās var izveidot iedzīvotāju padomes, kas varēs lemt par pašvaldības teritorijas labiekārtošanu, uzņēmējdarbības attīstību un vietējām kultūras norisēm. Attiecīgās pašvaldības domei būs pienākums pirms lēmuma pieņemšanas kādā no minētajām jomām noskaidrot iedzīvotāju padomes viedokli tad, ja gaidāmais lēmums var skart attiecīgās teritorijas iedzīvotāju intereses. Te jāpiebilst, ka iedzīvotāju padomes darbības teritorija var būt gan visa pašvaldības teritorija, gan kāda tās daļa. Padomes darbības teritoriju nosaka pašvaldība savos saistošajos noteikumos.

Iedzīvotāju padomes būs kolektīvas konsultatīvas institūcijas, kuru uzdevums būs nodrošināt pašvaldības iedzīvotāju interešu pārstāvību pašvaldības domē. Detalizēts iedzīvotāju padomju darbības regulējums atstāts pašvaldības ziņā, kam jāizveido atsevišķs regulējums – padomes nolikums. Nolikums cita starpā noteiktu arī to, kā tiek ievēlēti padomes dalībnieki. Tas nozīmē, ka vietējai kopienai klāt nākušas vēl vienas vēlēšanas, jo jaunais likums paredz, ka iedzīvotājiem tieši būs iespēja balsot par padomes locekļu kandidātiem.

Padomes locekļu kandidātu izvirzīšanas un ievēlēšanas kārtību, kā arī padomes darba organizāciju noteiks pašvaldība savos saistošajos noteikumos. Iedzīvotāju padomes vēlēšanās varēs kandidēt un piedalīties kā vēlētāji fiziskas personas, kuras sasniegušas 16 gadu vecumu un ir Latvijas vai [Eiropas Savienības](#) pilsoņi. Lai balsotu par vietējo padomi, personai jābūt dzīvesvietai vai īpašumam attiecīgajā

Daudzviet Latvijā jau pašlaik darbojas dažādas pašvaldību konsultatīvās padomes – galvenokārt uzņēmējdarbības, tūrisma, kultūras, sporta jautājumos. Savukārt kā sabiedrības iesaistes forma lēmumu pieņemšanai attīstības plānošanas un teritorijas plānošanas jomā pastāv publiskā apspriešana. Tāpēc daļai pašvaldību šo likuma normu piemērošana, visticamāk, problēmas nesagādās. Grūtības drīzāk varētu būt saistītas ar iedzīvotāju aktivitāti, vēlmi iesaistīties un iespējām rast iesaistei nepieciešamo laiku, kā arī ticību sava viedokļa "svaram". Tādēļ pašvaldībām lielākais izaicinājums būs atrast saviem iedzīvotājiem piemērotāko un atbilstošāko iesaistes laiku un

Jaunais likums uzdod pašvaldībām noteiktu daļu no saviem budžeta ieņēmumiem novirzīt sabiedrības ierosinātiem teritorijas attīstības projektiem. Šo daļu veido 0,5 procenti no iedzīvotāju veiktajiem viena gada iedzīvotāju ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa faktiskajiem ieņēmumiem, kas tiek aprēķināti par pēdējiem trim gadiem. Daļā pašvaldību jau ir pieredze projektu konkursu rezultātā "sadalīt" noteiktu finansējumu iedzīvotāju iniciatīvām vai idejām, taču turpmāk tas būs pienākums visām pašvaldībām.

Projektus varēs iesniegt jebkura 16 gadus sasniegusi persona, kā arī jebkura biedrība vai nodibinājums, kurā nav pašvaldības līdzdalības. Jau likumā tiek paredzēti noteikti projektu atbilstības kritēriji, kas detalizēti tiks noregulēti attiecīgās pašvaldības saistošajos noteikumos. Atbalstāmais projekts (vai projekti) tiks izvēlēti iedzīvotāju balsojumā, kurā varēs piedalīties visas attiecīgās pašvaldības teritorijā deklarētās un 16 gadu vecumu sasniegušās personas. Šādā veidā izvēlēta projekta īstenošana pašvaldībai jāuzsāk triju mēnešu laikā pēc projektu konkursa rezultātu paziņošanas un projekts jāīsteno divu gadu laikā. Tādējādi atšķirībā no līdzšinējās prakses, līdzdalības budžeta projektu konkursa rezultātā līdzekļi netiks piešķirti projekta autoram, bet projekta ideju varēs īstenot arī pašvaldība pati.

Jaunais Pašvaldību likums skar arī tādu sabiedrībā plaši diskutētu jautājumu kā pašvaldības domes tiesības "lemt par azartspēļu organizēšanas vietu atļaušanu vai aizliegšanu pašvaldības administratīvajā teritorijā". Kā zināms, šis jautājums ir bijis aktuāls un pat līcis pieņemt smagus politiskus lēmumus (piemēram, Rīgas un Ķekavas pašvaldību pieteikumi [Satversmes](#) tiesā saistībā ar šo pašvaldību teritorijas plānojumu neapstiprināšanu). Līdz ar jauno likumu ir paplašinātas pašvaldībām jau līdz šim Azartspēļu un izložu likumā paredzētās tiesības izdot saistošos noteikumus, nosakot vietas un teritorijas, kurās azartspēles nav atļauts organizēt. Vai un kā tas izkustinās no vietas apturēto Rīgas teritorijas plānojumu, un kā šo jautājumu vērtēs [Satversmes tiesa](#), rādīs laiks.

Pašvaldību likums stāsies spēkā 2023. gada 1. janvārī. Neilgi pēc tam arī tiks sagatavoti un apstiprināti jaunie pašvaldību budžeti, un attiecīgi pirmo līdzdalības projektu vērtēšanu varam sagaidīt jau nākamā gada laikā. Tikai no pašām pašvaldībām būs atkarīgs, vai jaunais regulējums un tā piedāvātās iespējas "radīs galvassāpes", vai dos iespēju padarīt pašvaldību tās iedzīvotājiem tuvāku, saprotamāku, pieņemamāku, tādējādi piesaistot tai arvien jaunus iedzīvotājus.

Šis ir autora viedoklis, kas var nesakrist ar "Delfi" redakcijas nostāju.

Seko "Delfi" arī [Instagram](#) vai [Telegram](#) profilā – pievienojies, lai uzzinātu svarīgāko un interesantāko pirmais!